

MUÂVİYE b. SEVR

onu takdir ederek isteğini yerine getirdiği kaydedilmektedir. Muhtemelen Kûfe'de vefat eden Muâviye b. Sevr'in ölüm tarihi bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 304-305; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, II, 83; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 289, 557; İbn Abdülber, *el-İsti'âb*, III, 1006, 1413; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 225-226; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V, 90-91; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 53, 155-156; II, 362, 429; III, 430-431; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), IX, 380-382; Ahmet Önkâl, "Bekkâ (Benî Bekkâ)", *DİA*, V, 363.

ZEKERİYA GÜLER

MUÂVİYE b. YEZİD

(معاوية بن يزيد)

Ebû Leylâ (Ebû Abdîrahmân, Ebû Yezîd) Muâviye b. Yezîd b. Muâviye b. Ebî Süfyân el-Ümevî (ö. 64/684)

Emevî halifesi
(683-684).

43 (663) yılında doğdu; babası I. Yezîd, annesi Ümmü Hâşim bint Ebû Hâşim b. Utbe b. Rebîa'dır. Kısa süren halifeliğinde önemli bir icraatının bulunmayışı sebebiyle kendisine "Ebû Leylâ" denilmiş ve bu künye ile meşhur olmuştur.

Babası tarafından veliaht tayin edilen Muâviye onun ölümü üzerine 14 Rebülevvel 64'te (10 Kasım 683) tahta çıktı. Bu sırada ülkede büyük bir karışıklık hâkimdi. I. Yezîd'in ölüm haberini duyan Abdullah b. Zübeyr, Mekke'de halifeliğini ilân ederek biat almaya başlamış ve hâkimiyet alanını kısa sürede genişletmişti. Öte yandan halifeliğe bağlı vilâyetlerde de itaatsizlikler görülüyor, Selm b. Ziyâd Horasan'da, Ubeydullah b. Ziyâd Basra'da kendi adına biat alıyordu. Muâviye'nin ömrü ve hilâfeti çok kısa sürdü. Kaynaklarda onun tahta çıktığı sırada on yedi-yirmi üç arasındaki bir yaşta olduğuna dair farklı rivayetler bulunmakta ve halifelik süresi de yirmi gün ile dört ay arasında gösterilmektedir. Ayrıca halifelik günlerini hasta vaziyette Hadrâ sarayında geçirdiği ve halkın huzuruna çıkamadığı, devletin idaresi ve imamlık göreviyle müşaviri Dahhâk b. Kays'ın ilgilendiği belirtilmektedir. Muâviye, farklı rivayetlere göre bir hutbesinde halka halifelik mesuliyetini taşımaktan âciz kaldığını, yerini Hz. Ebû Bekir'in yaptığı gibi Hz. Ömer gibi birine bırakmak istediğini, fakat çevresinde böyle bir kimseyi göremediğini, yahut Hz. Ömer'in yaptığı gibi halifeyi seç-

me işiyle bir kurulu görevlendirmeyi düşündüğünü, ancak böyle bir kurulu oluşturacak uygun kişileri de bulamadığını söylemiş ve insanlara bu makama uygun şahsı kendilerinin seçmesini tavsiye etmiştir (Taberî, V, 503). Halife seçilene kadar idareyi Dahhâk b. Kays'ın yürütmesini de isteyen Muâviye, diğer bir rivayete göre bu konuşmasında dedesi Muâviye ile babası Yezîd'in Hz. Ali'ye ve evlâdına karşı yürüttükleri iktidar mücadelesinde hak-sız olduklarını belirterek onları ağır şekilde suçlamış ve öbür dünyada bunun hesabını vereceklerine inandığını dile getirmiştir (Ya'kübî, II, 254). Makdisî de halifenin bu konuşmayı, Kaderiye görüşünü benimseyen hocası Amr el-Maksûs'un kendisine, "Ya adaletle hükmet ya da görevi bırak" demesi üzerine yaptığını ileri sürmüştür (*el-Bed' ve't-târîh*, VI, 17). Fakat bazı çağdaş müellifler, Muâviye'nin halifelikten çekilmesiyle ilgili rivayetlerin siyasî ve dinî gruplar tarafından uydurulmuş olabileceğine dikkat çekmektedir (Wellhausen, s. 80; Reyysis, s. 266-267; *EP* [İng.], VII, 268). Kaynaklarda, babasının tayin ettiği memurları görevlerinde bırakan ve hiçbir tayin yapmayan II. Muâviye'nin, devlet başkanı sıfatıyla icraat olarak sadece haraçlardan merkez beytül-mâline gönderilen miktar üzerinden üçte bir oranında bir indirim yaptığı zikredilmektedir.

Hastalığının ağırlaşması üzerine yerine kardeşi Hâlid'i veliaht tayin etmesini isteyen yakınlarının ısrarlı taleplerini kendisinin halifeliğın hayrını görmediğini, bir de veliahtlığa getireceği kişinin hatalarının vebalini üstlenemeyeceğini söyleyerek geri çeviren Muâviye'nin ölüm şekli de ihtilâl konusu olmuştur. Kaynaklarda yakınları tarafından zehirletildiği, akciğerlerindeki rahatsızlık sebebiyle yahut veba yüzünden veya eceliyle öldüğüne dair rivayetler vardır. 7 Receb 64 (29 Şubat 684) tarihinde vefat edince Dimaşk'taki Bâbüssağır Kabristanı'nda babasının yanına gömüldü. Çocuğu olmayan Muâviye'den sonra iktidar aynı aile içinde Süfyânîler'den Mervânîler'e geçmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 169; V, 39; Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 255; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 352-353; Belâzürî, *Ensâb*, V, 379-381; Ya'kübî, *Târîh*, II, 252-254; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), V, 501-503; Mes'ûdî, *Mürü-cü'z-zeheb* (Abdülhamîd), III, 82-83; Makdisî, *el-Bed' ve't-târîh*, VI, 16-17; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), LIX, 296-305; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, IV, 139; J. Wellhausen, *Arap Devleti ve Sukutu* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1963, s. 80-83; M. Ziyâeddin Reyysis, *İslâm'da Siyasî Düşün-*

ce Tarihi (trc. Ahmed Sarıkaya), İstanbul 1990, s. 265-267; Adnan Demircan, "Muâviye b. Yezîd ve Halifeliği", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 2, Şanlıurfa 1996, s. 109-128; İsmail Hakkı Atçeken, "Muâviye b. Yezîd Üzerine Bir Araştırma", *SÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 7, Konya 1997, s. 411-430; C. E. Bosworth, "Mu'awiya II", *EP* (İng.), VII, 268-269.

MEHMET ALİ KAPAR

MUAVVİZ b. HÂRİS

(معوذ بن حارث)

(ö. 2/624)

Avf b. Afrâ ve Muâz b. Hâris'in Bedir Gazvesi'nde şehid edilen kardeşi, sahâbî (bk. AVF b. AFRÂ; MUÂZ b. HÂRİS).

MUAVVİZÂT

(المعوذات)

Allah'a sığınırınlar anlamında İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerinin üçüne birlikte verilen isim (bk. İHLÂS SÜRESİ; MUAVVİZETEYN).

MUAVVİZETEYN

(المعوذتين)

Felak ve Nâs sûrelerinin ikisine birden verilen isim.

Kur'an-ı Kerim'in Felak ve Nâs olarak adlandırılan 113 ve 114. sûrelerine "Muavvizeteyn" (Muavvizetân), bunlara İhlâs sûresinin ilâvesiyle birlikte üç sûreye "Muavvizât" denilmiştir. Muavvizeteyn, "sığınırın, koruyan" anlamındaki muavvize kelimesinin tesniyesi muavvizetânın mansup hali olup Türkçe'de bu şekliyle yaygınlık kazanmıştır. Felak ve Nâs sûreleri ayrıca "Mukaşşiketân" (şirk ve nifaktan koruyan, tedavi eden) diye adlandırılmıştır (Mâverdi, VI, 373; Zemahşerî, IV, 245; Kurtubî, XX, 251; M. Tâhir b. Âşûr, XXX, 624). Bunun yanında Kâfirün ve İhlâs sûrelerine Mukaşşiketân denildiği gibi Berâe sûresinin bir adı da Mukaşşike'dir (Kurtubî, XX, 225; M. Tâhir b. Âşûr, XXX, 580, 610). İbn Âşûr, Felak ve Nâs sûreleri için kullanılan Muşakşikatân isminin ne sebeple verildiğini araştırmadığını belirtir (*et-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXX, 623-624). Ancak Süyûtî'nin de işaret ettiği üzere (*el-İtkân*, I, 177) bu ad sûrelerin fesahatıyla alâkalı olmalıdır.

Muavvizeteyn şeklindeki adlandırmanın kaynağı sûrelerin ilk âyetlerinin muhtevası ile Hz. Peygamber'den rivayet edi-